

Valtioneuvoston tasa-arvopoliittinen selonteko

Euroopan kriminaalipolitiikan instituutti HEUNI kiittää mahdollisuudesta lausua jälkijättöisesti Valtioneuvoston tasa-arvopoliittisesta selonteosta. Jostain syystä alkuperäinen lausuntopyyntö ei saapunut viraston sähköpostiin, vaikka HEUNI oli alkuperäisellä jakelulistalla.

Tulevaisuutta ennakoivista tasa-arvokysymyksistä ja ongelmista HEUNI nostaa esiin seuraavat globaalit trendit:

Isoista ns. megatrendeistä ilmastonmuutos tulee vaikuttamaan koko maapalloon, mutta on oletettavissa, että se vaikuttaa etenkin yhteiskunnan haavoittuvampiin ihmisiin. Monissa maissa kaikkein haavoittuvimmat ryhmät ovat naisia ja lapsia. Kasvava siirtolaisuus ja sitä myötä ihmissalakuljetus, ihmiskauppa, ja haavoittuvassa asemassa olevien henkilöiden hyväksikäyttö ja heihin kohdistuva väkivalta tulee todennäköisesti lisääntymään ja vaikuttamaan Euroopan myötä myös Suomeen. **Ihmiskaupan lisääntyminen ja sen monimuotoisemmat ilmenemismuodot ja vaikutukset eri sukupuoliin tulee siksi huomioida Suomen tasa-arvoselonteossa.**

Mahdollisen siirtolaisuuden lisääntymisen myötä yhteiskunnallinen jännitteisyys ja vihapuhe voi lisääntyä. Oikeusvaltioon ja demokratiaan kohdistuvat vaikutusyritykset saattavat toisaalta lisätä valtioiden sisäisiä ja keskinäisiä konflikteja kasvavan nationalismin ja populismin myötä. Samalla universaalit ihmisoikeudet ja kansainvälisen oikeuden asema saattavat horjua, johtaen monenvälisen järjestelmän perusteiden kyseenalaistamiseen ja esimerkiksi naisten ja vähemmistöjen oikeuksien heikentymiseen. Toisaalta absoluuttinen köyhyys näyttäisi vähenevän ja sukupuolten tasa-arvo näyttäisi monin painoin vahvistuvan, samalla kuin vähemmistöjen oikeudet tunnustetaan aiempaa paremmin. **Tasa-arvoselonteossa tulee siten huomioida Suomen jatkossakin tärkeä rooli naisten oikeuksien edistämiseksi monenvälisessä yhteistyössä ja monenvälisissä järjestöissä.**

Työn murros ja digitalisaatio sekä tekoälyn kehittyminen tulee vaikuttamaan sekä yhteiskuntaan että organisaatioihin. Teknologinen kehitys johtaa toivottavasti lisääntyneeseen kansalaisosallistumiseen ja nuorten aiempaa aktiivisempaan osallistumiseen, joka voi johtaa toisaalta demokratian ja oikeusvaltion vahvistumiseen globaalisti. Koronapandemian myötä olemme nähneet myös rikollisuuden muotojen siirtymisen enenemässä määrin verkkoon, josta tietomurrot ovat yksi esimerkki. Työelämän epävarmuus ja joustavuuden vaatimus vahvistuu, mikä saattaa vaikuttaa etenkin haavoittuvassa asemassa olevien työllistymiseen ja työnteon ehtoihin, joista yksi esimerkki on työperäisen hyväksikäytön ja ihmiskaupan kasvun riski. **Tasa-arvoselonteossa tulee siten**

huomioida työelämän murroksen ja teknoloisen kehityksen vaikutukset valmiiksi haavoittuvassa asemassa oleviin, ja siihen liittyvät hyväksikäytön, kuten ihmiskaupan riskit.

Konkreettisina toimina HEUNI esittää seuraavaa sukupuolistuneen väkivallan ja ihmiskaupan vähentämiseksi, jotka nostimme esille jo lausunnossamme koskien hallituksen tasa-arvo-ohjelman luonnosta helmikuussa 2020:

- 1. Rikosprosessin sukupuolisensitiivisyys ja rikosoikeusjärjestelmän toimijoiden koulutus:** Istanbulin sopimuksen mukaisesti niin poliisille kuin syyttäjille tulisi tarjota pakollista koulutusta sukupuolistuneesta väkivallasta. Tällä hetkellä Poliisiammattikorkeakoulussa ei ole pakollista sukupuolistuneen väkivallan koulutusjaksoa. Suomen tulisi siten sisällyttää sukupuolistunut väkivalta poliisille tarjottavaan pakolliseen perus- ja jatkokoulutukseen. Koulutuksen tulisi myös huomioida trauman merkitys uhrien toiminnassa, ml. miten kuulla ja kohdella hyväksikäytön traumatisoimaa henkilöä. Rikosprosessin tulisi lisäksi kauttaaltaan olla sukupuolisensitiivistä, niin, että se huomioi sukupuolistuneen väkivallan uhrien erityistarpeet. Monet sukupuolistuneen väkivallan uhrit tarvitsevat paljon tukea ja apua tilanteeseensa. Viranomaisten, kuten poliisin, rooli uhripalveluiden piiriin ohjaamisessa on tärkeä. Ohjaamista palveluiden piiriin tulisi parantaa ohjeistuksen ja koulutuksen sekä paikallisen verkostoyhteistyön vahvistamisen kautta.
- 2. Auttamistoimien resurssit ja sukupuolierityisyys:** Istanbulin sopimuksen mukaisesti Suomen tulee taata riittävät resurssit ja rahaa sukupuolistuneen väkivallan uhrien apupalveluiden järjestämiseksi, ml. kolmannelle sektorin toimijoille. Uhrien yhdenvertaisen kohtelun takaamiseksi tarvitaan alueellisesti saavutettavia palveluita, ml. turvakotipaikkoja. Istanbulin sopimuksen mukaisesti Suomen tulisi myös tarjota sukupuolierityistä tukea, joka huomioi naisten ja lasten erityistarpeet.
- 3. Maahanmuuttaja- ja turvapaikanhakijataustaisten uhrien erityistarpeet:** Monet turvapaikanhakija-/pakolaisnaiset ja tytöt ovat kohdanneet elämänsä aikana sukupuolistunutta väkivaltaa, ml. seksuaalista hyväksikäyttöä, pakkoavioliittoja, lähisuhdeväkivaltaa sekä myös ihmiskauppaa. Lähtömaassa koettu väkivalta tai sen uhka ml. pakkoavioliitot, sukuelinten silpominen, seksuaalinen väkivalta ja kunniaväkivalta ovat naisia pakolaisuuden työntäviä tekijöitä. Toisaalta turvapaikanhakijanaiset ja tytöt altistuvat pakomatkan aikana erityisesti seksuaaliselle väkivallalle ja ihmiskaupalle. Tutkimusten mukaan Euroopassa turvapaikanhakijanaiset ja tytöt ovat kohonneessa riskissä joutua väkivallan uhreiksi sekä leireillä että vastaanottokeskuksissa. Myös turvapaikkaprosessiin liittyvä epäselvä maassaolostatus ja mahdollisesti paperittomuus lisäävät erilaisen hyväksikäytön riskiä. Turvapaikka- ja rikosoikeusjärjestelmä eivät kuitenkaan tunnista pakolaisnaisten kokemaa väkivallan todellisuutta. Tämän vuoksi he eivät saa sitä suojelua ja tukea, johon he olisivat oikeutettua lainsäädännön perusteella. Turvapaikkaprosessissa tulisi siten nykyistä paremmin huomioida sukupuolistunut väkivalta ja uhrien tunnistaminen mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Tarvitaan siis lisää koulutusta sukupuolistuneesta väkivallasta etenkin vastaanottokeskusten työntekijöille. Rikosprosessin työntekijät tarvitsevat yhtä lailla koulutusta

sukupuolistunutta väkivaltaa kohdanneiden turvapaikanhakijataustaisten naisten kohtaamisesta. Erikoistunutta palvelutarjontaa ja moniammatillista yhteistyötä, joka huomioi tämän ryhmän, tulisi myös vahvistaa alueellisesti.

4. **Ihmiskaupan vastainen toiminta:** Ihmiskaupan vastainen toiminta on Suomessa kehittynyt viime vuosina, ja nykyisen hallitusohjelman kirjaukset ovat merkittävästi edistäneet systemaattisemman ja rakenteellisemman toiminnan kehittämistä ihmiskaupan torjumiseksi. Verrattuna muihin Pohjoismaihin on Suomessa tunnistettu verrattain hyvin työperäisen ihmiskaupan ja hyväksikäytön uhreja. Seksuaalisen hyväksikäytön uhrien tunnistamisessa, avun piiriin ohjaamisessa ja hyväksikäyttäjien rikosoikeudelliseen vastuuseen asettamisessa on sen sijaan edelleen merkittäviä puutteita. Samoin lapsiin kohdistuvan ihmiskaupan tunnistamisessa on haasteita, etenkin silloin kun kyseessä on seksuaalinen hyväksikäyttö sekä rikollisessa toiminnassa hyväksikäyttö. Ihmiskaupan vastaisessa työssä tulisi siten vahvemmin huomioida ihmiskaupan muuttuvat ilmenemismuodot, etenkin erilaiset seksuaalisen hyväksikäytön muodot, sekä uhrien monenlainen tausta.

Helsinki, 11.3.2021

Natalia Ollus

johtaja, OTT

YK:n yhteydessä toimiva Euroopan kriminaalipolitiikan instituutti (HEUNI)